

Motion till riksdagen 2005/06:Ub259

av Tobias Krantz m.fl. (fp, m, kd, c)

Jönköpings län – en ledande kunskapsregion

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om försöksverksamhet med ett nationellt program för lärlingsutbildning i Jönköpings län.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om försöksverksamhet med ett nationellt program med speciell inriktning på företagande och entreprenörskap i Jönköpings län.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att låta Högskolan i Jönköping efter kvalitetsprövning tilldelas vetenskapsområdet teknik och därmed få möjlighet att förverkliga Jönköpings tekniska högskola.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att låta Jönköpings län bli försöksområde för ett nytt system med reguljära yrkeshögskolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att skapa ett nytt institut för verkstadsteknisk forskning.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att förlägga det nya institutet för verkstadsteknisk forskning till Jönköping.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att värna folkbildningen.²

¹Yrkandena 5 och 6 hänvisade till NU.

²Yrkande 7 hänvisat till KrU.

Fel! Okänt namn på

En ledande kunskapsregion

Kunskap är makt – makt för den enskilda människan att förverkliga sina drömmar och livsmål, makt för ett företag att hävda sig i den stenhårda internationella konkurrensen, makt för en region att skapa uthållig tillväxt och välfärd. Vi vill att Jönköpings län ska utvecklas till en av inte bara landets utan Europas ledande kunskapsregioner – utifrån sina specifika förutsättningar.

Utbildningsnivån i länet är generellt sett relativt låg. Andelen av befolkningen med eftergymnasial utbildning ligger under riksgenomsnittet i alla åldersgrupper. Fler människor i Jönköpings län måste genomgå högskoleutbildning. Men alla eftergymnasiala studier måste inte vara akademiskt inriktade. I vårt län finns en stark tradition av stort yrkeskunnande – en tradition som det är viktigt att bygga vidare på. Statusen på den kvalificerade yrkesutbildningen måste höjas. Folkbildningen, som har en speciell roll just i vårt län, måste värnas och ges möjligheter att utvecklas.

Vi vill att Jönköpings län ska förknippas med en kunskapsprofil som präglas av företagande och entreprenörskap. Jönköpings län har en unik utvecklingsmiljö som kännetecknas av det stora antalet företag, entreprenörsandan, medarbetares kompetens och engagemang, högskola under utveckling och en vilja till samarbete. För att säkerställa en fortsatt god utveckling i regionen måste kvalificerade insatser av olika slag göras, inte minst på utbildningsområdet. Mer än någonsin tidigare fordras i dag modeller för livslångt lärande som möjliggör att människors kompetens och initiativkraft kan tas till vara och fortsätta att utvecklas långt fram i livet. Så kan ett bra län bli ännu bättre.

Gymnasieutbildning

I gymnasieskolan förbereds eleverna för steget ut i vuxenlivet. Där läggs grunden för vidare studier eller yrkesarbete. Gymnasieskolan är den skolform som genomgått de största förändringarna under de senaste tio åren. I dag börjar de allra flesta i gymnasiet. Samtidigt har gymnasieskolans utbildningar blivit alltmer homogena. Skillnaderna mellan de olika programmen minskar och de teoretiska kraven ökar. Det har lett till att många elever slås ut och att andra inte lär sig det de ska.

I dag lämnar en stor andel elever gymnasiet utan fullständiga betyg och det individuella programmet har blivit ett av skolans största. Samtidigt har många elever en praktisk begåvning som inte tas till vara inom nuvarande gymnasieskolas ram. I Jönköpings län finns en stor arbetsmarknad för elever med praktisk begåvning. Arbetskraftsbrist och flaskhalsar utgör ett betydande hinder för en väl fungerande arbetsmarknad i dag.

Lärlingsutbildning

Sverige behöver en ny och modern lärlingsutbildning. Ett fungerande lärlingssystem skulle underlätta många ungdomars inträde på arbetsmarknaden och bättre ta till vara de praktiska färdigheter hos många elever som i dag inte trivs i gymnasieskolan. Gymnasieskolan är med sitt krav på att alla ska uppnå högskolebehörighet en teoretisk utbildning som slår ut många elever. Dessa elever har i regel svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden.

Samtidigt har i dag många företag som behöver nyanställa svårt att rekrytera medarbetare. De nya arbetsorganisationerna och inte minst investeringarna i ny teknik ställer nya och större krav på arbetskraften vad gäller yrkesutbildning, yrkeskunskande, bredd på kompetens samt ökad flexibilitet. Dessa krav har svårt att tillgodoses inom ramen för den traditionella utbildningen.

Det är nu dags att pröva ett lärlingssystem som tillgodoser såväl elevens behov av en relevant yrkesutbildning som företagets behov av kvalificerade yrkesarbetare. Skolan är här beroende av den kompetens och maskinpark som återfinns endast i näringslivet. Dessutom behövs en god kontaktyta mellan kommun och arbetsliv, skola och näringsliv. Alla dess komponenter finns i Jönköpings län. Därför bör en försöksverksamhet med lärlingsutbildning initieras där.

Lärlingsutbildningen bör bilda ett eget program inom gymnasieskolans ram. Den bör ha en flexibel utformning med individuell studieplan. Utbildningstiden kan variera mellan 2 och 4 år. Utbildningen måste inte med nödvändighet ge högskolebehörighet. Utbildningstidens längd är beroende av det valet men också av vilken bransch/yrke eleven väljer.

Lärlingsutbildningen måste knytas nära det lokala näringslivet. Skolan är huvudman under hela utbildningen och har ansvaret för att utbildningen fyller uppställda kvalitetskrav. Praktik varvas med teori redan från första terminen. Fördelningen bör vara 2–3 dagar/vecka av teori respektive praktik. Företagen får en ersättning från skolan för produktionsbortfall, materialkostnad, maskinslitage under första utbildningsåret. Eleven får från företaget en speciellt avtalad, symbolisk "lärlingslön" fr.o.m. andra året i förhållande till den insats man gör i produktionen. Utbildningen avslutas med yrkesprov och leder till en yrkesexamen. Företaget har inget anställningstvång av eleven vid avslutad utbildning. Alla elever med avslutad utbildning ska ha behörighet till fortsatt utbildning på yrkeshögskola och möjlighet att komplettera betygen för att meritiera sig för akademisk högskoleutbildning.

Vi föreslår att Jönköpings län får utgöra försökslän för en lärlingsutbildning som eget program inom gymnasieskolans ram och med egen timplan fr.o.m. höstterminen 2006. En sådan lösning kan skapa den fasta ram som en lärlingsutbildning behöver för att etableras som ett reellt alternativ för dagens unga. Vi anser att med den struktur som Jönköpings län har, med en rik flora av små företag inom en mängd olika branscher, är länet idealiskt för att pröva en annan modell för lärlingsutbildning än den som regeringen föreslagit.

Fel! Okänt namn på

Entreprenörprogram

Vi anser vidare att det i samarbete med näringslivet borde inrättas ett nationellt gymnasieprogram med speciell inriktning på företagande och entreprenörskap. Då Jönköpings län är entreprenörlänet med en rik tillgång på såväl företag som entreprenörer är det en självklarhet att försöksverksamhet med ett sådant program bör förläggas till vårt län. I ett företagsinriktat program måste tonvikt läggas på elevernas kreativitet och kapacitet att planera och genomföra egna projekt. Varje elev bör självfallet ha såväl ett fadderföretag som en personlig fadder. Det finns en rik tradition hos länets företag att medverka i utbildning på det sättet då Högskolan i Jönköping har närmare 700 fadderföretag kontrakterade. I länet finns också Jönköpings näringslivsgymnasium (Jing) som drivs i samarbete med näringslivet, där alla elever har såväl fadderföretag som mentorer. Här finns alltså en rik erfarenhet att tillvarata för övriga gymnasieskolor i länet.

Jönköpings län bör således få regeringens uppdrag att genomföra en försöksverksamhet med en entreprenörskapsutbildning som ett eget program med egen timplan inom gymnasieskolans ram.

Högskolan i Jönköping

Högskolan i Jönköping består av fyra fackhögskolor i samverkan: Hälsohögskolan, Högskolan för lärande och kommunikation, Ingenjörshögskolan och Internationella Handelshögskolan. Högskolan är en s.k. stiftelsehögskola som arbetar med en stark fokusering på små och medelstora företag. Man har en decentraliserad utbildningsverksamhet på 7 %. Cirka 700 företag agerar fadderföretag inom högskolans ram. I samarbete med Science Park startar eleverna mellan 50 och 60 företag om året, vilket motsvarar 7 % av nyföretagandet i länet.

Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) fokuserar på innovativt lärande och har med hjälp av statligt stöd utvecklat ett centrum för vuxenlärande. Här öppnas stora möjligheter för det livslånga lärandet som kompetensutveckling hos äldre medarbetare och överföring av den ”osynliga” kompetensen från äldre till yngre på en arbetsplats. Fortsatta satsningar på innovativ pedagogik kommer att inriktas alltmer mot näringsliv och myndigheter.

Ingenjörshögskolan i Jönköping är en av landets allra största utbildare av högskoleingenjörer. Tekniska magisterutbildningar med god rekrytering har utvecklats och den tekniska forskningen har expanderat kraftigt. Kvaliteten i grundutbildningen har rankats mycket högt (Ny Teknik). All verksamhet vid Ingenjörshögskolan är fokuserad på teknik för små och medelstora företag. Inom denna fokusering inriktas forskningen mot industriell produktframtagning. Det innefattar hela kedjan från idé till att en produkt är etablerad på marknaden.

Tonvikten ligger på utveckling och tillverkning av fysiska produkter för flexibel och småskalig produktion. Stor samverkan sker med Internationella Handelshögskolan.

Fel! Okänt namn på

Ett arbete påbörjades 1999 med att utveckla Ingenjörshögskolan till Jönköpings tekniska högskola. Det handlar om att bygga ut den tekniska forskningen så att vetenskapsområdet teknik kan erhållas. Nationell och internationell rekrytering av seniora forskare har pågått några år och utvecklas positivt. Ansökan om doktorsexamensrättigheter i teknik inlämnades till regeringen i november 2003. En forskningsfond håller på att byggas upp där näringslivet är delaktigt och bidrar med lika mycket medel som offentlig sektor. Detta är mycket ovanligt och indikerar det regionala näringslivets stora intresse för och behov av teknisk forskning.

Strategiska forskningsstiftelsen inbjöd 2003 ett begränsat antal högskolor för diskussion om placeringen av en framtida forskarskola inom produktframtagning. Högskolan i Jönköping erbjöds att delta. Även om uppdraget gavs till Chalmers visar det att Högskolan i Jönköping ligger i framkant på forskningsfronten.

Högskolan i Jönköping – genom Ingenjörshögskolan – har tillsammans med Chalmers tagit initiativet till ett samarbete i Västsverige i forskning och utbildning inom produktionsteknik, ”Produktion i väst”, där totalt fem västsvenska lärosäten ingår. I produktframtagningensbegreppet är utveckling av konstruktion och design, tillverkning och marknad integrerade och beroende av varandra för att uppnå en total utvecklings- och realiseringsprocess. En framtida Jönköpings tekniska högskola bör fokusera på forskning kring produktutvecklingsprocessen (konstruktion och design) och produktionsutvecklingsprocess (tillverkning). Särskild vikt bör läggas på hur dessa processer kan integreras. Från industrisektorn finns ett uttalat behov av detta.

Forskning kring industriell produktframtagning är lämpligt att utföra i nära anknytning till befintliga industriföretag i och utanför regionen. Dessutom finns unika möjligheter att utveckla en stark koppling mellan dessa program och det nationella centrum för vuxnas lärande som nu etablerats vid Högskolan för lärande och kommunikation (HLK), i form av Encell. Vi har möjlighet att skapa en unik kombination av teknisk utbildning och utveckling av ny pedagogik för vuxnas lärande, med direkt relevans för uppgiften att understödja konkurrenskraft och sysselsättning i de små och medelstora företagen. Med denna inriktning kommer Högskolan i Jönköping att få den största betydelse för svensk industris framtida utvecklingsmöjlighet.

Vi föreslår att Högskolan i Jönköping tilldelas vetenskapsområdet teknik efter genomförd kvalitetsprövning.

Yrkeshögskola

I Jönköpings län finns en rik flora av kvalificerade yrkesutbildningar och med en mångfald av utbildningsanordnare. Ett regionalt KY-råd organiserar ett gott samarbete och en gemensam katalog presenterar hela utbudet. Grunden för kvalificerade yrkesutbildningar är att en stor del av utbildningstiden görs ute på företagsnivå och den skiljer sig därmed från högskoleutbildningar genom att inte primärt vara inriktad mot forskning.

Fel! Okänt namn på

Vi menar att det nu är dags att ta ytterligare ett steg i arbetet med att höja statusen på kvalificerade yrkesutbildningar. Det är hög tid att, precis som flera andra länder, inrätta reguljära yrkeshögskolor. Yrkeshögskola är en internationellt etablerad benämning och förenklar vid jobbsökande utomlands. Då kan kvaliteten i den kvalificerade yrkeskunskapen utvecklas och en tydligare identitet skapas. Den mångfald av utbildningsanordnare som i dag finns måste värnas. Former för vuxenlärande med villkor som går att kombinera med arbete behöver utvecklas vidare. Jönköpings län bör bli försökslän för ett nytt system med yrkeshögskolor.

Ett nytt institut för verkstadsindustrin

Industrin utgör en viktig bas för Sveriges välstånd och ekonomiska tillväxt. Det industriella systemet, bestående av industriföretag och underleverantörer i form av tjänsteföretag, bidrar till nästan hälften av Sveriges BNP. Av denna industrisektor utgör verkstadsindustrin, som inkluderar elektronik och telekomindustrin, ungefär hälften.

Sveriges framtida konkurrenskraft hänger i stor utsträckning på vår förmåga att utveckla nya produkter och nya företag. För det krävs både grundforskning och tillämpad forskning av hög kvalitet. För att hålla världsklass måste det finnas väl utvecklade kanaler mellan forskning inom universitet och högskola och den utveckling som bedrivs i företag. Forskning och utveckling har avgörande betydelse för verkstadsindustrins konkurrenskraft. Industriella produkter blir alltmer komplexa. Nya krav tillkommer på miljö, på kvalitet, på korta ledtider. Det ökar kraven på kunskap och kompetens hos medarbetare i verkstadsindustrin.

En redan tidigare exportberoende industri har blivit alltmer beroende av internationella strukturer. Ett ökat utlandsägande, internationaliseringen och ökad specialisering i FoU har minskat samarbetet inom landet med svenska kunskapscentrum. En stark konkurrens har medfört att laboratorieresurser och centrala FoU-enheter har avvecklats på företagen och de köper i stället sådana tjänster externt. Företagens FoU-verksamhet kommer i ökad utsträckning att lokaliseras till sådana länder som erbjuder starka forsknings- och utvecklingsmiljöer.

Många mindre och medelstora företag fungerar som underleverantörer till de större företagen. Numera ställs krav på underleverantörerna att de i sina leveranser även ska svara för utvecklingsinsatser. Ofta saknas såväl vana som utbildad personal för detta hos de mindre och medelstora företagen, vilket gör dem mer sårbara för framtiden om inte sådana tjänster finns att köpa. Allt fler företag får alltså behov av det FoU-stöd som industriforskningsinstituterna kan ge. I dag är det mycket få av företagen med färre än 500 anställda som får del av FoU-verksamheten. Detta måste förändras. I USA har man beslutat att satsa 2,5 % av alla forskningsresurser på små och medelstora företag. Detta s.k. SBIR-program har åstadkommit många nya företag och en rad nya produkter.

Fel! Okänt namn på

Ett starkt nationellt innovationssystem behövs för att befästa de stora företagens närvaro i Sverige och för att utveckla mindre företag som vill växa. Den av staten stödda FoU som utförs på högskolor och i forskningsinstitut är mycket viktig. Dessvärre går utvecklingen i fel riktning vad beträffar satsningar. Det statliga stödet till FoU som andel av BNP minskar kraftigt i Sverige. Flera stora företag reducerar också sin forskningsbudget. Ericsson minskar sin FoU med 30 % i Sverige och Electrolux flyttar en del av sin FoU till Tyskland och Italien. Forskningsinstituten, som ofta har ett starkt statligt stöd utomlands, får i Sverige mindre än 10 % av finansieringen från staten.

Svensk verkstadsindustri behöver en stark samarbetspartner på detta område i form av ett brett forskningsinstitut som kan samla de kompetenser som företagen efterfrågar. Ett starkt institut behövs också som partner i europeiska samarbeten kring nya teknologier. Industriforskningsinstituten har sin huvuduppgift i den tillämpade forskningen, mellan universitets och högskolors grundläggande forskning och företagets utveckling av produkter.

Instituten ska förmedla ny kunskap till företagen. Instituterna har också uppdragsverksamhet gentemot företag. Dagens industriforskningsinstitut är var för sig mycket kompetenta men en samordning krävs för att möta morgondagens behov. Forskningsinstituten måste byggas så att de blir en arena för att hitta strategiskt intressant tillämpad forskning.

Just nu pågår en nödvändig omstruktureringsprocess av forskningsinstituten. En programkommitté har presenterat en framtida tänkt struktur med följande fyra områden:

Bio-, miljö- och byggt teknik, Fiber- och förpackningsteknik, Informations- teknik och Material- och verkstadsteknik. Utvecklingen inom industrin talar för bildande av industriforskningsinstitut som kan spela en nationell roll som koordinatörer. Instituterna måste också kunna uppträda som samarbetspartner mot utländska intressenter liksom vid finansiering via EU:s strukturfonder.

Förslaget om ett brett verkstadstekniskt forskningsinstitut är mycket positivt. Ireco bör snarast genomföra denna fusion av gamla institut. Institutet för material- och verkstadsteknik måste kunna möta industrins behov av tillämpad forskning och utveckling. I breda industriella projekt krävs kompetenser från ett antal olika teknik- och FoU-områden. Institutets uppdrag och verksamhet måste tydliggöras både utifrån övergripande behov och utifrån konkret efterfrågan i industrin.

Det är viktigt att Institutet för material- och verkstadsteknik får en strategisk geografisk placering. En placering i Jönköping är att förordas av följande skäl:

- Forskningsinstituten måste i ökad utsträckning arbeta med och mot mindre företag som i dag är underleverantörer.
- Tillgången till ett "levande laboratorium", dvs. vad ett av landets mest företagstätta län möjliggör, är en tillgång för forskningsinstitutet. Högskolan i Jönköping har väl etablerade kontakter, t.ex. genom att alla programstudenter vid Ingenjörshögskolan och Internationella Högskolan har ett fadderföretag – sammanlagt över 700 företag.

Fel! Okänt namn på

- Ett arbete påbörjades 1999 med att utveckla Ingenjörshögskolan till Jönköpings tekniska högskola. Det handlar om att bygga ut den tekniska forskningen så att vetenskapsområdet teknik kan erhållas. En forskningsfond håller på att byggas upp där näringslivet är delaktigt och bidrar med lika mycket medel som offentlig sektor. Detta är mycket ovanligt och indikerar på det regionala näringslivets stora intresse för och behov av teknisk forskning.
- Ett forskningssamarbete med ett världsledande tyskt Fraunhofer-institut pågår sedan maj 2003 vid Högskolan i Jönköping. En forskargrupp med inriktning mot informationslogistik finns i Jönköping.

Vi föreslår således att ett nytt institut för verkstadsindustrin inrättas och att detta förläggs till Jönköping.

Slå vakt om folkbildningen

Vid sidan av den mer traditionella utbildningen på universitet och högskolor har det i vårt land länge funnits en stark tradition av folkbildning inom studieförbunden och vid folkhögskolor. Folkbildningen är en del av en bredare svensk bildningstradition som det är av stor betydelse att slå vakt om. Folkbildningen bärs upp av ett starkt ideellt engagemang; den är en viktig del av det civila samhälle som ytterst demokratin vilar på.

Under året har den kommit oroande signaler inte minst från det ansvariga statsrådet Lena Hallengren om att folkbildningen i regeringens ögon inte längre är lika viktig att värna. I ett uttalande i tidningen Sändaren 24 mars i år sade Lena Hallengren följande: "Folkhögskolorna är ingen statlig verksamhet och kan därför inte räkna med några större höjningar av bidragen, utöver den årliga uppräkningsen."

Det är ett uttalande som har skapat stor oro bland människor aktiva inom studieförbund och folkhögskolor, inte minst i vårt län. Vi har stor förståelse för att företrädare för regeringen kan behöva vara försiktiga när det gäller att ställa ut alltför långtgående ekonomiska löften. Däremot vittnar uttalandet om en principiell syn på folkbildningen som vi inte kan dela och som måste tillbakavisas. Att inta en njuv attityd till exempelvis folkhögskolorna på grund av att de inte är statlig verksamhet är möjligen uttryck för en socialdemokratisk samhällssyn men definitivt inte för en samhällssyn som Allians för Sverige står för. För oss är ideell verksamhet något som ska värnas, inte tryckas tillbaka.

Stockholm den 23 september 2005

Tobias Krantz (fp)

Bengt-Anders Johansson (m)

Maria Larsson (kd)

Margareta Andersson (c)